

NÁRODNÍ KONVENT

Revize energetického trhu

Shrnutí a doporučení vyplývající z diskuze kulatého stolu Národního konventu o EU
konaného dne 31. března 2023

Doporučení vypracoval Vít Havelka

Úvod do problematiky

Loňský rok znamenal pro evropský energetický sektor výraznou krizi vyznačující se extrémním růstem cen energií a výpadky dodávek zemního plynu z Ruska. Stalo se tak v důsledku souhry několika okolností od neobvykle intenzivního sucha, odstávky velké části francouzských jaderných elektráren až po ruskou válku na Ukrajině a využívání energetických surovin jako prostředku pro vydírání Evropské unie ze strany Ruska. V reakci na nadměrný růst cen a riziko nedostatku plynu během zimy 2022/23 byla v průběhu českého předsednictví přijata série krátkodobých opatření zaměřených na stabilizaci situace a zajištění dostupnosti energií.

Nyní po více než roce od začátku války na Ukrajině představila Evropská komise revizi fungování trhu s elektřinou. Návrh se zaměřuje především na posílení práv koncových zákazníků, omezení vlivu krátkodobých cen elektřiny na cenotvorbu a další podporu výstavby bezemisních zdrojů. Cílem je podrobně projednat a přijmout legislativní návrh do konce letošního roku tak, aby se předešlo zdržení z důvodu nadcházejících voleb do Evropského parlamentu v roce 2024. Kromě návrhu na změnu uspořádání trhu s elektřinou bylo také na Radě TTE 28. března 2023 prodlouženo nouzové opatření ke koordinovanému snižování poptávky po zemním plynu.

Kromě návrhu na změnu uspořádání trhu s elektřinou probíhá intenzivní vyjednávání o plynárenském balíčku, jehož cílem je rozvoj obnovitelných a nízkouhlíkových plynů včetně vodíku, transformace plynové infrastruktury na společné použití s vodíkem a zajištění dostatečných investic do této oblasti. 28. března došlo k hlasování v Radě TTE o přijetí obecného přístupu Rady, balíček teď pokračuje do dialogu s Evropským parlamentem.

Rámeček kulatého stolu

Národní konvent o změnách evropského energetického trhu se konal v pátek 31. března 2023. Debata probíhala online, účastnili se jí zástupci státní správy, neziskových organizací, sociálních partnerů, akademické sféry a médií. Kulatý stůl byl organizovaný Úřadem vlády ČR ve spolupráci s Institutem pro evropskou politiku EUROPEUM.

Debata se soustředila na následující tři otázky:

1. **Jak lze hodnotit návrh EK na revizi evropského trhu s elektřinou z pozice České republiky?** Evropský trh s elektrickou energií byl po velkou část své existence stabilní a podporoval výstavbu vyváženého energetického mixu spolu s rozvojem OZE. V srpnu 2022 došlo ale k masivnímu nárůstu ceny elektřiny. Nyní představila Evropská komise svůj první návrh na revizi trhu tak, aby k podobné situaci v budoucnosti nedošlo a zároveň nebyla ohrožena snaha o přechod na bezemisní zdroje energie v EU.
2. **Jak lze hodnotit revizi pravidel vnitřního trhu se zemním plynem v kontextu energetické krize?** Evropská unie bude ve střednědobém horizontu stále potřebovat plyn jako jeden z přechodových zdrojů pro výrobu elektřiny a vytápění. Jeho dostatek a přijatelná cena bude zásadní pro evropskou ekonomiku. Jak nyní hodnotit projednávanou legislativu v kontextu ruské války na Ukrajině?
3. **Jakým způsobem by se měla EU připravit na nadcházející zimu?** Oproti pesimistickým predikcím se EU nakonec letošní zimu podařilo zvládnout bez větších potíží. Zároveň s tím můžeme od přelomu roku pozorovat postupné snižování ceny zemního plynu. Přesto doposud není jisté, že Evropa bude mít plynu v zimě 2023/24 dostatek. Je třeba zachovat stávající mimořádná opatření, či přijmout dodatečná? Jak lze zhodnotit dosavadní snižování spotřeby, posilování diverzifikace přepravních cest a posilování odolnosti energetického systému?

Podkladem pro debatu Národního konventu se stal diskusní dokument vypracovaný autory Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM – Vítém Havelkou, Rebekou Hengalovou a Katarínou Svitkovou. Kromě tohoto textu byla pro potřeby diskuse vypracována stanoviska Ministerstva průmyslu a obchodu, Svazu průmyslu a dopravy a Centra pro dopravu a energetiku.

Setkání Národního konventu o EU bylo zahájeno vrchním ředitelem Sekce pro evropské záležitosti Štěpánem Černým. Ten ve svém příspěvku přivítal, že debata o úpravách trhu s elektřinou v současné době pokračuje na základě konkrétního návrhu legislativních změn představených Evropskou komisí (EK). Dále řekl, že cena plynu je stále na vyšších hodnotách než v předchozích letech, nicméně se podařilo výrazně snížit evropskou závislost na Rusku. Z dlouhodobého hlediska se jedná o dobrou zprávu, suverénní energetika je jedním ze základních cílů České republiky.

Jako druhý vystoupil se svým příspěvkem Vít Havelka, který představil diskusní dokument EUROPEA. Sdělil, že revize evropského trhu s elektřinou navržená EK neznamená radikální změnu paradigmatu, ale spíše dílčí úpravy. Důraz je kladen na dlouhodobější kontrakty a jistý odklon od spotového trhu. V případě přijetí také nabídne reforma větší ochranu spotřebitele v podobě možnosti uzavřít smlouvy s fixovanou cenou a také nástroje pro členské státy, které by jim umožnily intervenovat na trhu s elektřinou v případě vysokých cen. V rámci příspěvku došlo také ke zhodnocení plynového balíčku, který byl představen ještě před ruskou válkou na Ukrajině, a tudíž je spíše zaměřený na dlouhodobější řešení evropského trhu s plynem, vodíkem a obnovitelnými zdroji energie. V neposlední řadě zmínil Vít Havelka, že ačkoliv se Evropa nachází v lepší výchozí situaci než před loňskou zimou, nemá stále vyhráno. Během nadcházející zimy bude nadále nutné spořit s energiemi mezi 7 % - 26 % v závislosti na počasí a velikosti ruských dodávek zemního plynu přes Turkstream a Ukrajinu.

Po Vítu Havelkovi přednesla stanovisko Ministerstva průmyslu a obchodu Lenka Kovačovská. Z jejího pohledu navržená reforma trhu s elektřinou znamená evoluci a je zásadní, aby byla dokončena před volbami do EP v roce 2024. Ministerstvo obecně návrh vítá a považuje ho za krok správným směrem, a to hlavně v oblasti ochrany spotřebitele a povinnosti hedgingu pro dodavatele. Za nejasné považuje navržené Power Purchasing Agreements (dále PPAs) a Contracts for Difference (dále CFDs), které nejsou vhodné pro všechny typy zdrojů, a vytvoření virtuálních hubů pro obchod s elektřinou, které prozatím nejsou jasně definovány, a zůstává otázkou, zda by zajistily dostatečnou likviditu trhu. Zároveň se paní Kovačovská domnívá, že nadcházející zima bude větší výzvou, protože nelze počítat s dovozem plynu z Ruska jako v roce 2022. Je proto nutné využívat společného evropského nákupu plynu a motivovat investory k využívání tohoto mechanismu i v dlouhodobém měřítku.

Čtvrtý příspěvek přednesl Bohuslav Čížek ze Svazu průmyslu a dopravy ČR. Sdělil, že loňský rok by náročný nerovným fungováním energetických trhů v rámci EU. Z tohoto hlediska je ve středně a dlouhodobém pohledu zásadní zajistit dostatek zdrojů s ohledem na dodržování pravidel trhu a limity rozvoje nových zdrojů určených taxonomií. Možnost využít krátkodobé mechanismy podpory při vysokých cenách elektřiny by navíc mělo být dostupné pro všechny firmy bez ohledu na jejich velikost (doposud byly podporovány pouze malé a střední podniky). V otázce plynu se pak pan Čížek domnívá, že zemní plyn i zelený vodík dávají smysl jako budoucí součást energetického mixu a firmy investující do těchto technologií by proto měly být podpořeny. Za zásadní pak považuje konstantní komunikaci vlády s průmyslem.

Jako poslední vystoupila Veronika Murzynová z Centra pro dopravu a energetiku. Zmínila, že je důležité vnímat energetickou a klimatickou politiku prizmatem sociálních dopadů a zamezení energetické chudoby. Za tímto účelem je vhodné se zaměřit na snižování energetické náročnosti budov a navyšování jejich odolnosti proti výpadkům tepla a elektřiny. Dle Murzynové je návrh EK krokem správným směrem. Zároveň je nutné, aby transformace energetiky probíhala v koordinaci s dalšími členskými státy EU. Nejspornější je z tohoto hlediska záměr investovat do jaderné energetiky, která není krátkodobým řešením a ani se nedá považovat za obnovitelný zdroj. Postupně by se také mělo upouštět od dovozu plynu a snižovat jeho spotřebu, aby se zbytečně nezatěžovalo životní prostředí.

V následné diskuzi po úvodních příspěvcích vystoupili Vladimír Špidla, Vladimír Vlk (poradce MEP Knotka), Adéla Denková (European Climate Foundation), Martin Hájek (Teplárenské sdružení), Daniel Jiránek (Svaz měst a obcí ČR), Jan Svoboda (AMO), Martin Frélich (MŽP) a senátorka Hana Žáková.

Diskutující si ve svých příspěvcích vyměnili názory na představenou revizi trhu s elektřinou a obecně budoucí podobu české energetické politiky. Spory se vedly o to, zdali by Česká republika měla trvat na pozici exportéra elektřiny či do jaké míry by se měla spoléhat na evropský trh. Zároveň byla diskutována podoba CfDs a PPAs a nakolik se jedná o vhodné řešení pro Českou republiku. Taktéž proběhla argumentace o využití vodíku z obnovitelných zdrojů či ze zemního plynu a jeho využitelnosti. V neposlední řadě se diskutovala revize Státní energetické koncepce, která by měla jasně definovat způsoby dekarbonizace energetického sektoru. Z tohoto hlediska by měla být reforma energetické koncepce diskutována se všemi relevantními partnery.

Navrhovaná doporučení

Doporučení Národního konventu o EU:

- 1.** Česká republika by se měla během vyjednávání o návrhu EK na revizi uspořádání trhu s elektřinou zasadit o zachování výrazně posílené pozice koncového zákazníka.
- 2.** Česká republika by měla dobře definovat svou energetickou koncepci s ohledem na regionální kontext a evropskou energetickou politiku.
- 3.** České strategické dokumenty by měly zahrnovat jasně definovanou strategii pro rozvoj energie z jádra a vodíku.
- 4.** Česká republika by měla v souladu s prodloužením platnosti nařízení o koordinovaných opatřeních ke snížení poptávky po plynu i nadále motivovat k energetickým úsporám, které jsou klíčovou součástí připravenosti na příští zimu.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskuzi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskuzi řečeno a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuze.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskuzní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách www.narodnikonvent.cz Twitteru [@KonventEU](https://twitter.com/KonventEU) a instagramovém profilu [@narodnikonvent](https://www.instagram.com/narodnikonvent).